

KATARÍNA CVEČKOVÁ

divadelná kritička

kød – konkrétne o divadle

10. ročník, 2016

číslo 4 (apríl), s. 12-17

Sólo Slávy Daubnerovej pre Evu N.

V slovenskom divadelnom kontexte je Sláva Daubnerová špecifickým zjavom. Koncentruje vo svojej osobe hneď niekoľko umeleckých povolání – je súčasne režisérkou, autorkou, performerkou, herečkou a vo viacerých projektoch stojí aj za scénou a kostýmami. Samo o sebe to však nie je tým hlavným dôvodom – dnes ide predsa o celkom bežný, možno až nevyhnutný jav. Od ostatných súčasných slovenských divadelníkov sa však Daubnerová líši svojím divadelným jazykom, ktorý využíva najmä pri tvorbe autorských inscenácií. Vyznačuje sa spracovávaním netypických tém, využívaním prvkov dokumentárneho divadla, miešaním žánrov a voľným prelínaním rôznych umeleckých smerov. Na počiatku jej tvorivého procesu je väčšinou dôsledný výskum, štúdium a čerpanie inšpirácií z najrôznejších zdrojov, čo sa odzrkadľuje na sile výpovede i na špecifickej scénickej podobe. Práve aj vďaka spomenutým aspektom si väčšina diel Slávy Daubnerovej vyslúžila špecifické miesto v kontexte slovenského divadla. A inak to zrejme nebude ani v prípade jej najnovšej inscenácie *Solo lamentoso*.

Sláva Daubnerová sa na slovenskej scéne etablovala najmä sólo projektmi, v ktorých sa zameriavala na reálne osudy silných žien, ktoré v umeleckých i spoločenských dejinách zanechali svojú stopu – či už to bola prvá slovenská profesionálna režisérka Magda Husáková Lokvencová, francúzska výtvarníčka Louise Bourgeois alebo americká fotografka Francesca Woodman. Pri každej si pritom Daubnerová našla osobitý spôsob vyjadrenia – v *M.H.L.* prevládala verbálna výpoveď a práca s videoprojekciou, *Cely* sa vyznačovali výtvarnou štylizáciou, v *Untitled* okrem toho pracovala aj s pohybovým stvárnením. Najnovšou inscenáciou Daubnerová pokračuje v línii zobrazovania ženských osudov i v experimentovaní s výrazovými prostriedkami. Okrem spomínaných prvkov tentokrát výrazne využíva i zvukovú stopu a všetky spôsoby vyjadrenia navyše prepája tak, že ich

miera zástoja je takmer rovnocenná. To napovedá, že tvorkyňa nestagnuje, neopakuje už objavené vzorce, ale stále svoju poetiku posúva, pričom neprestáva experimentovať s hranicami a prienkami jednotlivých druhov umení ako aj s tematickými rovinami.

Oproti predošlým veľkým umelkyniam a intelektuálkam stavia Daubnerová v najnovšom projekte *Solo lamentoso* (ne)obyčajnú ženu, ktorá 14 rokov bojovala sama proti celému mestu. Nejde teda už výhradne o „ženskú“ či intímnu tému, nad tú teraz tvorkyňa veľmi jasne stavia univerzálny a aktuálny motív postavenia jednotlivca voči spoločnosti. Skúma tento nerovný boj a zároveň ukazuje bizarnosť situácie, v ktorej banálna susedská hádka v extrémne rýchlom čase prerastá do obojstranného teroru.

Solo lamentoso je inšpirované životom Evy N., ktorá si za vlastné zarobené peniaze kúpila dom na Košútovej ulici v Štúrove. Idea pokojného života však veľmi rýchlo zmizla vďaka susedkinmu psovi, ktorý neprestával štekať. Keďže suseda nebola prístupná diskusii a dohovoru, Eva N. sa pokúsila riešiť problém oficiálnou cestou. Ani tam však neuspela, rozhodla sa preto púšťať si hudbu, aby štekot psa prehlušila – ako jej napokon poradili aj na úrade. Tak sa začína príbeh o „spievajúcom dome“ známom aj ako „hudobný“ či „hrajúci dom“. 14 rokov si púšťala Eva N. jednu a tú istú áriu od obľúbeného tenoristu Placida Dominga. Vždy od šiestej rána do desiatej večer a tak nahlas, aby to počulo celé okolie, stále však na hranici povolenej miery. Susedia jej napokon tiež nezostali nič dlžní, po celý čas jej rovnako znepríjemňovali život – oficiálnymi i celkom prízemnými spôsobmi.

Spievajúci dom však okrem rozhorčenia obyvateľov Štúrova vzbudil aj značný záujem médií, vďaka čomu vzrástol aj miestny turizmus. Paradoxne tak táto susedská vojna priniesla mestu nielen starosti, ale i značný prospech. I zlá reklama je reklama. Treba však podotknúť, že počas celých 14 rokov zobrazovali všetci situáciu len zo strany Štúrovčanov. Média z Evy N. spravili hlavného vinníka sporu a Štúrovčanov prezentovali ako martýrov. Sláva Daubnerová tak ako prvá prezentuje argumenty a názory Evy N. Ba čo viac, sama sa do nej štylizuje, ponúka jej svoje telo i ústa. Napriek tomu ale zostáva nezaujatá. Výpoveď Evy N. dáva do kontrastu s autentickými výrokmi obyvateľov i s televíznymi reportážami. Nepredkladá tak jasné vysvetlenie, ani jednoznačný rozsudok nad jednou či druhou stranou. Naopak, divákovi dáva možnosť slobodne sa rozhodnúť, čím mu pripomína, že pravda dokáže byť veľmi flexibilná a spravodlivosť je len málokedy nezaujatá.

Na začiatku Daubnerová zobrazuje Evu N. práve z pohľadu susedov – za závesom ilustruje prostredníctvom pohybovej choreografie ich výroky, ktoré akoby vychádzali z miniatúrnych domčekov rozostavaných na scéne. Choreografia za závesom v spojení so zvukovými nahrávkami, svetelným dizajnom a hudbou vytvárajú akúsi podivnú až mystickú

atmosféru. Trasľavý šepot susedy o záhadnosti Evy N., o ktorej sa vraví, že nie je žena ani muž a vlastne nie je ani človek, ilustrujú až neľudské pohyby performerky – z človeka sa mení na zviera či až na akéhosi netvora. Zorný uhol nášho pohľadu Daubnerová následne mení – za záves stavia spomínané miniatúry domčekov, pričom ona sama zostáva pred ním. Jednoduchou scénografiou s niekoľkými kusmi nábytku (kreslo, stolík s telefónom a svokriným jazykom v črepníku) vytvára na javisku interiér domu Evy N., v ktorom sa na nasledujúcich 14 rokov nedobrovoľne zabarikáduje. Divák sa tak ocitá za závesom, akoby vo vnútri domu – stáva sa pozorovateľom jej verzie príbehu. Z neľudského prízraku, ktorý opisovali susedia, sa pohybovou premenou zrazu rysuje krehká žena, zahnaná do kúta svojho vlastného domu.

Daubnerová v inscenácii využíva opätovne princípy výtvarnej štylizácie – tentokrát aj prostredníctvom priamej práce s objektom. Znepriatelený kolektív susedov na javisku predstavujú spomínané miniatúry ich reálnych domov. Rovnakým spôsobom zobrazuje i dom Evy N. V jednej zo scén si performerka dokonca nasadzuje túto miniatúru, ktorá potom zakrýva celú hornú časť jej tela. Eva N. akoby iluzívne splynula so svojím domom. Dom sa stáva jej súčasťou, nesie ho so sebou, ako slimák nesie svoju ulitu (zároveň tvorkyňa nepriamo odkazuje na jedno z diel Louise Bourgeois, v ktorom identicky z domu trčia ženské nohy).

Priebeh štrnásť rokov trvajúceho sporu sprevádzajú aj zvukové nahrávky, ktoré nezaujato (hlasom Jána Galloviča) komentujú jednotlivé udalosti. Daubnerová mieša sved' Evy N. s reálnymi vyjadreniami obyvateľov Štúrova i nahrávkami z televíznych reportáží. Už tradične tak využíva prvky dokumentárneho divadla, aby podčiarkla autentickosť zobrazovanej situácie. V istom bode sa však zdá, akoby boli informácie príliš premnožené a enumeratívne komentovanie priebehu sporu pôsobí po čase monotónne a miestami retarduje dobre rozbehnuté tempo inscenácie. Oveľa sugestívnejšie a zaujímavejšie pôsobia pohybové pasáže. Renata Ptačin dokázala prostredníctvom choreografie nielen vykresliť záhadnú až neľudskú podobu Evy N., na druhej strane sa jej podarilo pohybmi ilustrovať i rozkolísané vnútro hrdinky. Performerka raz „tancuje“ na opernú áriu, napodobňuje pohyby dirigenta, inokedy predvádza agresívne bojové gestá, či ilustruje pocity úzkosti a strachu zo susedov. Je teda zrejmé, že spolupráca s choreografkou Renatou Ptačin bola pre Daubnerovú v tomto projekte veľmi dobrou voľbou.

Rovnako je to i v prípade Slavomíra Šmálika, autora svetelného dizajnu, ktorý môžeme pokojne označiť za akčný – v rovnakej miere buduje špecifické atmosféry jednotlivých obrazov a zároveň aktívne dotvára jednoduchú scénografiu i niektoré

mizanscény. Ak v minulých inscenáciách Daubnerová výrazne pracovala s videoprojekciou, dokonca až do takej miery, že tvorila jej rovnocenného javiskového partnera, v *Solo lamentoso* sa takýmto prvkom stala zvuková stopa. A to nielen vo forme verbálnych nahrávok či samotnej árie Placida Dominga, ale aj prostredníctvom svojráznej podmaňujúcej hudby Mateja Gyárfáša. Napriek tomu, že *Solo lamentoso* je ďalším z Daubnerovej sólo projektov, treba podotknúť, že bez zvyšku tvorivého tímu by nebola inscenácia tým, čím je. Daubnerová tak výborne prepojila vlastnú poetiku s výraznými tvorivými osobnosťami.

Solo lamentoso je vskutku splynutím originálnej témy s výpovednou choreografiou, sugestívnou hudbou, akčným svetelným dizajnom a prítlačným performatívnym stvárnením. Daubnerová vytvorila ďalšiu originálnu inscenáciu na pomedzí dokumentárneho, pohybového a výtvarne štylizovaného divadla. Zároveň ale priniesla na javisko príbeh „lamentujúcej“ Evy N., ktorej umožnila vypovedať svoju verziu udalostí. Popri tom odhalila otázky relatívnosti pravdy, subjektívneho pohľadu, ktorý posúva misky spravodlivosti a najmä otázku osobného práva jednotlivca na pomstu. Keď môže spoločnosť terorizovať jednotlivca, prečo by to nemohlo platiť aj naopak? Má však takáto pomsta zmysel – má akákoľvek pomsta zmysel? Nie bezdôvodne Daubnerová v bulletine uvádza i výrok masovej vrahyne Oľgy Hepnarovej. Daubnerová neobhajovala túžbu Evy N. po pomste ani jej zarytý postoj proti spoločnosti. Ale pokúsila sa ju ukázať v ľudskom svetle – z prízraku vykresala osamelú trpiacu ženu. A *Solo lamentoso* je jej spoveďou.

ZUZANA ŠNIRCOVÁ

MLOKi - mladí o kultúre inak [online]

[cit. 6.8.2016]

ISSN 1339-8113

Dostupné z <http://www.mloki.sk/node/554>

Solo lamentoso alebo Boh osobnej pomsty

Sláva Daubnerová je už akýmsi symbolom divadla so zaujímavým príbehom i jeho spracovaním. Vyberá si témy so základom v realite, ktoré na jednej strane fascinujú, na druhej vyvolávajú nechápavé krútenie hlavou. Daubnerovej inscenácie sú spojením viacerých faktorov, ktoré vytvárajú pútavé diela s názorom a pointou. Skĺbením reálnych faktov, hudby, pohybu, svetla a textu dokáže osloviť a zanechať dlhodobý zážitok.

Výnimkou nie je ani jej zatiaľ posledná inscenácia *Solo lamentoso*. Tentoraz si

Daubnerová zobrala na mušku konflikt z prostredia slovenského mesta Štúrovo, kde sa donedávna odohrávala susedská „dráma“ trvajúca niekoľko rokov. Susedské vzťahy a spolunažívanie narúšala neochota a nezmyselné správanie. Pani Eve N. prekáža neustály štekot psa, ktorý sa ozýva zo susednej záhrady. Po prosbe, či by psa nemohli jeho majitelia upokojiť, dostáva odpoveď, že štekanie je normálne. Úrady jej poradia, aby si pustila rádio, ktoré prehluší aj psa. Rady sa teda drží a začne si púšťať nahlas rádio. Lenže to sa zase nepáči susedom v okolí. A tak si začnú robiť zo života peklo. Navzájom sa tyranizujú, ohovárajú, udávajú a nenávidia. Púšťanie hudby graduje až k rozhodnutiu púšťať miesto rádia iba jednu skladbu dookola. Operná ária, ktorú naspieval Placido Domingo, sa ozýva éterom až do zbláznenia.

Inscenácia ukazuje pohľad Evy N., no neopomína ani druhú stranu. Pohyb, presné tempo a rytmus inscenácie odkrýva tému izolovanosti človeka, ktorý sa snaží zachovať si osobný priestor. Plnohodnotný život je narušený, čo je pre dotknutú osobu vážnym problémom. No na druhej strane tento problém v sebe obsahuje aj dávku vtipu. Absurdnosť konfliktu rastie do enormných rozmerov, ktoré u diváka vyvolávajú smiech a pobavenie. Daubnerová s citom a účelovo zobrazuje základné momenty konfliktu. Precízne buduje mizanscény, dáva si záležať na každom geste, pohybe i celkom prejave. V skratke, v sekvenciách jednotlivých rokov, ukazuje, ako sa stupňuje odhodlanie Evy N. bojovať za svoju vec. Zároveň s ním graduje aj jej duševné šialenstvo. Eva N. prechádza rôznymi štádiami – zúfalstvo, beznádej, zúrivosť, apatia. Daubnerovej stačí na zobrazenie celého konfliktu minimum rekvizít – hojdacie kreslo, miniatúrne rodinné domy, závesy. Aj s týmto minimalizmom dosahuje požadovanú atmosféru nenávisťi, súcitu i odľahčenia.

Sláva Daubnerová rozohrala za pomoci naštudovaných dostupných dokumentov, svetla a hudby, nezvyčajný part. Ako všetky jej inscenácie, aj táto zaujme svojím estetickým stvárnením a ponúkanými pohľadmi na tému. Divákovi nepodsúva jasný názor, ale necháva ho, nech si sám z fragmentov poskladá vlastný obraz a utvorí si tak vlastný názor. *Solo lamentoso* sa na rozdiel od neustále opakovanej árie nestane odrhovačkou, ktorá drása nervy, ale skôr príjemným opusom, ktorý pobaví, no zároveň vás z neho i zamrazí.